

ленні своїх фахівців, яких підрядник включає до групи проектування, передачі підряднику додаткових вихідних даних, необхідних для складання технічної документації тощо.

Водночас замовник зобов'язаний відшкодувати підрядникові додаткові витрати, пов'язані зі зміною вихідних даних для проведення проектних та пошукових робіт внаслідок непередбачених обставин. У таких випадках підрядник повинен провести спочатку пошукові роботи, розробити нову проектну документацію чи привести існуючу у відповідність зі змінами до нових стандартів. Не секрет, що усі додаткові роботи підрядника пов'язані із необхідними витратами, тому на замовника покладено обов'язок відшкодувати йому вартість додаткових робіт.

Нарешті, замовник зобов'язаний також залучати підрядника до участі у справі за позовом, пред'явленим до замовника іншою особою у зв'язку з недоліками складеної проектної документації або виконаних пошукових робіт, оскільки підрядник прямо зацікавлений у можливості прийняти безпосередню участь у суперечці між замовником і третьою особою, а також довести, що передана ним документація і дані дослідних робіт не мають недоліків. В той час як не залучення підрядника до участі в справі звільняє його від відповідальності перед замовником, якщо підрядник доведе, що, взявши участь у справі, він міг запобігти стягненню з замовника збитків чи застосуванню до нього інших санкцій, пов'язаних із недоліками технічної документації чи даних дослідних робіт. І навпаки, підрядник, залучений до участі в справі, але який не з'явився у судові засідання, позбавляється права доводити слушність ведення справи замовником.

Отже, до основи ЦК України вперше вводиться такий різновид договору підряду як підряд на проектні та пошукові роботи, який до цього належав до непоіменованих договорів, хоча й застосовувався на практиці. Слід підкреслити необхідність аналізу положень, які присвячені цій договірній конструкції, оскільки виявлення протиріч та суперечностей між, скажімо, загальними нормами про підряд та нормами підряду на проектні та пошукові роботи має велике значення для правильного й однозначного застосування норм ЦК, їх гармонізації та адаптації до права ЄС.

The article is devoted an important and actual question – legal nature of agreement of labor contract on project and searching works as to the agreement which first found the reflection in the Civil code of Ukraine. Attention is in addition, accented on the problem of determination of maintenance of relations which are engulfed positions of gl. 61 Civil code of Ukraine and application of general norms this the heads to the probed agreement.

Стаття посвячена важному и актуальному вопросу – правовой природе договора подряда на проектные и изыскательские работы как договора, впервые нашедшего свое отображение в Гражданском кодексе Украины. Кроме того, акцентируется внимание на проблеме определения содержания отношений, охватывающихся положением гл. 61 ЦК Украины, и применения общих норм этой главы к исследуемому договору.

ОСНОВОПОЛОЖНІ ПІДХОДИ ЩОДО ВПЛИВУ ДОГОВОРУ КОНТРАКТАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ НА ОХОРОНУ ТРУДОВИХ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ-КОНТРАГЕНТІВ

Вавженчук С. Я.,

кандидат юридичних наук, адвокат, доцент кафедри цивільного та трудового права юридичного факультету Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана.

У статті звертається увага на аспекти правового регулювання і з'ясування окремих проблем щодо договору контрактації сільськогосподарської продукції. При цьому окреслюються ознаки та елементи договору контрактації сільськогосподарської продукції, приділяється увага його складній юридичній природі.

Ключові слова: договір, контрактація сільськогосподарської продукції, зобов'язання.

Разом з тим, як і будь-який цивільно-правовий договір, договір підряду на проектні та пошукові роботи має враховувати інтереси обох контрагентів – замовника і підрядника. При цьому, проводячи паралелі між обов'язками замовника та підрядника, доходимо висновку, що підрядник виступає основною фігурою цього договору, оскільки права замовника викладені у диспозитивній формі, а права підрядника є імперативними. Таким чином, юридична конструкція цього договору дає змогу, з одного боку, забезпечити повну господарську самостійність виконавцю робіт – підряднику, а з іншого – гарантує замовникові право здійснювати на всіх етапах контроль за ходом виконання робіт.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Толстой Ю. К. Договоры в социалистическом хозяйстве / Ю. К. Толстой. – М., 1964. – С. 240.
2. Брагинский М. И, Витрянский В. В. Договорное право. Книга третья: Договоры о выполнении работ и оказании услуг / М. И. Брагинский, В. В. Витрянский. – М.: «Статут», 2007. – С. 154.
3. Закон України «Про інвестиційну діяльність» // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 47. – Ст. 646.
4. Закон України «Про основи містобудування» // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 52. – Ст. 683.
5. Закон України «Про архітектурну діяльність» // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 31. – Ст. 246.
6. Закон України «Про планування і забудову територій» // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 31. – Ст. 250.
7. Луць В. В. Контракти в підприємницькій діяльності: навч. посіб. – 2-е вид., перероб. і допов. / В. В. Луць. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – С. 236.
8. Цивільне право України: підручник. У 2-х кн. / Д. В. Боброва, О. В. Дзера, А. С. Довгерт та ін. // За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. Кн. 2. – К.: Юрінком Інтер, 1999. – С. 250.
9. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб. / Т. В. Боднар, О. В. Дзера, Н. С. Кузнецова та ін. / За ред. О. В. Дзери. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – С. 445.
10. Халфіна Р. О. Общее учение о правоотношении / Р. О. Халфіна. – М.: Юрид. лит. – 1974. – С. 10.
11. Цивільне право України: Підручник. У 2-х кн. / Д. В. Боброва, О. В. Дзера, А. С. Довгерт та ін. / За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. – К.: Юрінком Інтер, 2000. – С. 831.
12. Закон України «Про інформацію» // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.

Постійне та неухильне вдосконалення правового регулювання договірних та трудових відносин у сфері контракції сільськогосподарської продукції як складової підгрунтя розвитку договірного та трудового права є пріоритетним завданням держави. Процеси розвитку правового регулювання договірних та трудових відносин у сфері контракції сільськогосподарської продукції протікають динамічно та суперечливо. Окреслений стан правового регулювання контракції сільськогосподарської продукції належить до однієї із основних підстав здійснення наукових розвідок у цій сфері.

Теоретико-практична характеристика основоположних підходів щодо впливу договору контракції сільськогосподарської продукції на охорону трудових прав працівників контрагентів допоможе з'ясувати сутність досліджуваних правових процесів.

Серед правників, які переймалися проблемами правового регулювання відносин у сфері контракції сільськогосподарської продукції та охорони трудових прав працівників, варто виділити Н. Б. Болотіну, Г. І. Чанишеву, В. В. Вітрянського, С. І. Кожушко, В. В. Луця, М. І. Іншина та інших.

Метою даної статті є уточнення сутності та основних ознак договору контракції сільськогосподарської продукції та їх вплив на трудові права працівників-контрагентів.

Формування державних ресурсів сільськогосподарської продукції, забезпечення населення продовольством, а переробних підприємств – сировиною значною мірою залежить від чітко налагодженої системи договірних відносин із закупівель цієї продукції у сільськогосподарських товаровиробників [1, с.167].

Договір контракції сільськогосподарської продукції належить до виду договору купівлі-продажу. Зокрема, на думку В. В. Вітрянського, правове регулювання договірних відносин щодо контракції сільськогосподарської продукції будується за загальним принципом регламентації окремих видів договорів купівлі-продажу з певною особливістю [2, с.129]. Під договором контракції сільськогосподарської продукції розуміється правочин, за яким виробник сільськогосподарської продукції зобов'язується виробити визначену сільськогосподарську продукцію і передати її у власність заготівельникові (контрактанту) або визначеному ним одержувачеві, а заготівельник зобов'язується прийняти відповідну продукцію та сплатити за неї встановлену у договорі ціну. Зазначене визначення впливає зі ст.713 Цивільного кодексу України [3].

Відповідно до ч. 2 ст. 272 Господарського кодексу України за договором контракції виробник сільськогосподарської продукції (далі – виробник) зобов'язується передати заготівельному (закупівельному) або переробному підприємству чи організації (далі – контрактанту) вироблену ним продукцію у строки, кількості, асортименті, що передбачені договором, а контрактант зобов'язується сприяти виробникові у виробництві зазначеної продукції, прийняти і оплатити її [4].

Визначення договору контракції сільськогосподарської продукції, сформульоване у Господарському кодексі України, дає підстави стверджувати про зміщення акцентів стосовно обов'язку контрактанта у бік сприяння виробникові у виробництві зазначеної продукції. Також таке визначення не вказує, на якому правовому титулі передається вироблена заготівельником продукція.

Визначення договору контракції сільськогосподарської продукції дає підстави стверджувати, що він належить до консенсуальних договорів, так як виробник сільськогосподарської продукції саме зобов'язується виробити продукцію, а заготівельник, у свою чергу, зобов'язується її прийняти. Тобто договір контракції сільськогосподарської продукції буде вважатися укладеним тоді, коли виробник та заготівельник дійдуть згоди за всіма істотними умовами договору. Зазначений договір є двостороннім через те, що виробник бере на себе зобов'язання виробити та передати сільськогосподарську продукцію у власність заготівельнику або визначеному одержувачу, а заготівельник несе зобов'язання щодо прийняття такої продукції та її оплати. Ознака відплатності теж притаманна цьому договору в силу того, що виробник отримує визначену договором ціну за сільськогосподарську продукцію, а контрактант отримує таку продукцію.

Договір контракції сільськогосподарської продукції має такі притаманні йому ознаки.

По-перше, лише виробник сільськогосподарської продукції виступає як продавець. До виробників слід віднести підприємства, організації будь-якої форми власності (колективні сільськогосподарські підприємства, кооперативи, фермерські господарства тощо), фізичних осіб-підприємців. Отже, як правило, виробниками сільськогосподарської продукції виступають юридичні особи-роботодавці, які зобов'язані при реалізації цивільних та господарських договорів дотримуватися заходів щодо охорони праці на підставі ст. 161 КЗпП та положень Закону України «Про охорону праці». Так, відповідно до ст. 161 КЗпП власник або уповноважений ним орган розробляє за участю професійних спілок і реалізує комплексні заходи щодо охорони праці відповідно до Закону України «Про охорону праці» [5]. Вказана норма має відсильний характер щодо обов'язку реалізації заходів щодо охорони праці. Незважаючи на взяті виробником договірні зобов'язання по контракції сільськогосподарської продукції, працівник має право відмовитися від дорученої роботи, якщо створилася виробнича ситуація, небезпечна для його життя чи здоров'я або для людей, які його оточують, або для виробничого середовища чи довкілля. Зазначене право працівника впливає з імперативних положень ч. 2 ст. 6 Закону України «Про охорону праці» [6].

По-друге, покупцем може бути лише контрактант. Контрактантом виступає заготівельник, який має право здійснювати закупівлю сільськогосподарської продукції. Закупівля може здійснюватися як за прямим держзамовленням (замовниками виступають міністерства, відомства, використовуючи для закупівлі кошти державного бюджету), так і за регіональним держзамовленням (замовниками виступають організації, установи, використовуючи кошти місцевих бюджетів). У питомій вазі контрактантами є юридичні особи-роботодавці. Якщо при виконанні договору сільськогосподарської продукції має місце період простою при здійсненні прийняття сільськогосподарської продукції з вини роботодавця або третіх осіб, виробник або контрактант несе збитки у розмірі заробітної плати своїм працівникам за час такого простою. Адже працівники контрактанта за період простою, під час прийняття сільськогосподарської продукції за договором, не з їх вини, а з

причин, передбачених ч. 2 ст. 6 Закону України «Про охорону праці» [6], зберігають середній заробіток.

По-третє, предметом договору контрактації виступає продукція яка має ознаки сільськогосподарської, тобто така, яка вироблена або вирощена силами виробника. До такої продукції слід відносити вирощені виробником овочі, фрукти або вироблені виробником птиця, худоба. На момент укладення договору контрактації сільськогосподарська продукція може бути ще не вирощена (не вироблена) виробником через особливості здійснення сільськогосподарського виробництва. Як правило, виробництво (вирощування) сільськогосподарської продукції здійснюється шляхом здійснення працівниками виробника робіт, пов'язаних із забрудненням або у несприятливих температурних умовах (наприклад, вирощування сільськогосподарських культур тепличним способом). За цих обставин на виробника покладається обов'язок видати своїм працівникам на безоплатній основі за встановленими нормами спеціальний одяг та взуття, а також інші засоби індивідуального захисту на підставі ч.1 ст. 163 КЗпП та ст. 8 Закону України «Про охорону праці».

Норми ч. 3 ст. 272 ГК України ставлять вимоги до умов контрактації. Так, враховуючи ч. 3 ст. 272 ГК України, у договорах контрактації повинні передбачатися:

- види продукції (асортимент), номер державного стандарту або технічних умов, гранично допустимий вміст у продукції шкідливих речовин;
- кількість продукції, яку контрактант приймає безпосередньо у виробника;
- ціна за одиницю, загальна сума договору, порядок і умови доставки, строки здавання-приймання продукції;
- обов'язки контрактанта щодо подання допомоги в організації виробництва сільськогосподарської продукції та її транспортування на приймальні пункти і підприємства;
- взаємна майнова відповідальність сторін у разі невиконання ними умов договору;
- інші умови, передбачені Типовим договором контрактації сільськогосподарської продукції, затвердженим у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України [4].

Враховуючи норми ч. 3 ст. 713 ЦК України, законом можуть бути визначені певні особливості укладення та виконання договорів контрактації сільськогосподарської продукції.

На підставі ч.1 ст. 273 ГК України до особливостей виконання договорів контрактації можна віднести те, що виробник не пізніше як за п'ятнадцять днів до початку заготівлі продукції зобов'язаний повідомити контрактанта про кількість та строки здачі сільськогосподарської продукції, яка була запропонована до продажу, та погодити визначений сторонами календарний графік її здачі.

Договір контрактації сільськогосподарської продукції має передбачати умови прийняття сільськогосподарської продукції контрактантом від виробника. Обов'язок прийняття сільськогосподарської продукції від виробника контрактантом визначений ч. 2 ст. 273 ГК України, яка вказує, що контрактант зобов'язаний прийняти від виробника всю пред'явлену ним продукцію на умовах, передбачених у договорі, а нестандартну продукцію, яка швидко псується, придатну для використання у свіжому або переробленому вигляді, та стандартну продукцію, яка швидко псується, що здається понад обсяги, перед-

бачені договором, контрактант приймає за цінами і на умовах, що погоджені сторонами [4].

Договір контрактації сільськогосподарської продукції має визначати обсяги сільськогосподарської продукції, яка передається контрактанту виробником. Сільськогосподарська продукція може передаватися як безпосередньо контрактанту, так і вказаним контрактантом третім особам. Продукція вважається переданою контрактанту у разі її прийняття уповноваженим на це працівником контрактанта. Приймання-передача продукції здійснюється працівниками сторін договору з додержанням умов охорони праці жінок, неповнолітніх, інвалідів. Так, відповідно до ст. 10 Закону України «Про охорону праці» забороняється застосування праці жінок на важких роботах і на роботах зі шкідливими або небезпечними умовами праці, а також залучення жінок до підймання і переміщення речей, маса яких перевищує встановлені для них граничні норми, відповідно до переліку важких робіт і робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, граничних норм підймання і переміщення важких речей, що затверджуються центральним органом виконавчої влади у галузі охорони здоров'я.

Договір контрактації також може містити умови про порядок забезпечення контрактантом виробника тарою та пакувальним матеріалом у погоджені сторонами строки.

Розпорошеність та нетривалий характер нормативних актів у галузі виробництва сільськогосподарської продукції призводить до необхідності детального врегулювання відносин заготівельника і виробника у договорі контрактації сільськогосподарської продукції.

Таким чином, уточнюючи сутності та основні ознаки договору контрактації сільськогосподарської продукції та їх вплив на трудові права працівників контрагентів, можна зазначити таке. По-перше, договір контрактації сільськогосподарської продукції належить до виду договору купівлі-продажу. По-друге, виходячи з наведених особливостей правового регулювання контрактації сільськогосподарської продукції, слід констатувати, що виробник та контрактант, будучи роботодавцями, зобов'язані дотримуватися норм, що встановлюють правила охорони праці своїх працівників у разі реалізації укладених договорів контрактації сільськогосподарської продукції. По-третє, якщо при виконанні договору сільськогосподарської продукції має місце період простою при здійсненні прийняття сільськогосподарської продукції з вини роботодавця або третіх осіб, виробник або контрактант несе збитки у розмірі заробітної плати своїм працівникам за час такого простою.

Подальші наукові розвідки та дослідження у цій сфері дадуть можливість удосконалити чинне цивільне та трудове законодавство і уникнути чисельних проблем правозастосування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Луць В.В. Контракти у підприємницькій діяльності : навч. посіб. – 2-е вид., перероб. і доп., – К.: Юрінком Інтер, 2008. – С. 167.
2. Брагинский М.И., Витрянский В.В. Договорное право. Книга вторая: договоры о передаче имущества. Изд. 4-е, стереотипное. – М.: Статут, 2002. – С. 129.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV (станом на 21 січня 2010 р.) // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11 (28.03.2003). – Ст. 461.
4. Господарський кодекс України // Офіційний вісник України. – 2003. – № – 11 (28.03.2003). – Ст. 462.